

قەتەر و ئىخوان موسلىمىن پەيوەندىيە كى ئالۆز و مىژوويە كى دىرىن

Kurdistan conflict and Crisis Research Center

قهتەر و ئیخوان موسلیمین
په یوه ندییه کی ئالۆز و میژوو په کی
دیږین

قەتەر و ئىخوان موسلىمىن پەيوەندىيە كى ئالۆز و مېژوويە كى دېرىن

ئىدرىس سىوھىلى

پېشە كى

بەلام ئەمە نەبوو مایە كۆنایهپانان بە پشوی لہو نیمچە دورگەيە، نا لہ ۱۹۱۶ بەرینانیا بە فەرمدی ریکهونى لہ گەل عەبدولاً بن جاسم ئالسانى ئیمزا کرد و بەمەش قەنەر كەونە ژیر پارێزبەندى بەرینانیا نا ۱۹۷۱(۱).

قەنەر هاوشیوہى سعودیہ لہ سەر ئاسنى گشنى پەپرەوى لہ سەلەفى وەھابى دەكائ، بەلام لہ ناوەرۆكدا جیاواز لہ وەھابى سعودى، قەنەرییەكان خویان بە وەھابى دەریا ناودەبەن، ئەمەش وەك ئامازەيەك بۆ نیشنەجیونیان لہ كەنار دەریا و جیاواز لہ سعودیەكان كە بە وەھابى وشكایى ناویان دەبەن، لہ سعودیہ دامەزراوہى ئایینی پێگەيەكى گەورە و بەرفراوانى هەيە و سەرپەرشنى كاروبارى ئایینی دەكائ، بەلام لہ نەو دەكائى سەدەى رابردووە قەنەر نەقەلایدا خوی لہ هەژمونی زانایانى ئایینی وەھابى رزگاربكان، بۆیە هەولیدا رۆلى ئەوان بگۆریت بە چەندین كەسایەنى نر، لہو پیناوەشدا پیشوازی لہ چەندین زانای و لآنانى نرى عەرەبى وەك یەمەن، میسر، سوریا و عیراق کرد نا لہ قەنەر نیشنەجیبن، ئەمە سەرەپرای ئەوہى زانایانى وەھابى لہ قەنەر خاوەنى دامەزراوہى ئایینی بەھیز نین و پێگەیان لاوازە. رەنگە ھۆکارىكى ئەوہى قەنەر پەوہندى لہ گەل ئىخوان بەھیزە بگەرپنەوہ بۆ ویسنى قەنەر لہ خۆدارینى رێژەيى لہ وەھابى، چونكە بە پلەى یەكەم وەھابیوون بەجۆرێك لہ جۆرەكان وانە كەونە ژیر هەژمونی سعودیہوہ، ئەمەش بە دلى دەسەلآندارانى قەنەر نییە و دەپانەوېت هەمیشە پێگە و کاریگەرى خریان بەھیزبیت(۲).

ھەرچەندە قەنەر لہ رووى رووبەرەوہ بچوکە و دانیشنوانى كەمە، بەلام لہ سەر ئاسنى هەرىمى وەك یاریزانىكى بەھیزی سیاسى خوی نمایش دەكائ، کاریگەرى بەھیزی لہ سەر رووداوہكانى رۆژھەلانى ناوہراسن هەيە، پەيوەندى ئىخوان موسلىمىن و قەنەر یەكیکە لہو دۆسیانەى کاریگەرى راسنەوخوی لہ سەر سیاسەنى دەروہى ئەو و لآنە و جۆرى پەيوەندى بە ھەندىك لہ و لآنانى ناوچەكەوہ رەنگرپژ کردوہ، لہم نوێژینەوہدا نیشك دەخرینە سەر مېژووى پەيوەندى قەنەر بە ئىخوان موسلىمىن و جیکەونە و کاریگەرییەكانى و ئایندەى ئەو پەيوەندیانە.

مېژوويە كى نزيك

قەنەر نا بەر لہ سالى ۱۸۶۷ ناوچەيەكى پەراویزخراوہو، گرنگیەكى سترانیجى ئەوئوى نەبوو، ھاوکائ لہ دۆخىكى ناجیگىردابوو، لہ گەل پەرەگرئى نفوزى بەرینانیا لہ كەنداو بە نایەن لہ ریکە كۆمپانیای ھىندى رۆژھەلانى، بەرینانیا ریکەوئنامەى لہ گەل ژمارەيەك میر و سەرۆك ھۆزى كەناراوہكانى كەنداو بەسئ، لہ بەرامبەر دانپیدانانى بەرینانیا بە دەسەلآنیان ئەوانیش پارێزگاریان لہ بەرژوہەندییەكانى بەرینانیا و ریکەى بازارگانى دەکرد، بەلام قەنەر لہ تىو ئەم ریکەوئنانەدا نەبوو، لہ ۱۸۶۷ كۆلۆتیل پىلى بەرینانى، بن بوونى ھىچ ریکەوئنىك محەمەد خەلیفە ئالسانى وەكو حاکمى فەرمى قەنەر دانا،

گهیشتنی بیرى ئیخوان به قه‌ته‌ر

یه‌که‌م شه‌پۆلى گه‌یشتنی ئیخوان به قه‌ته‌ر له په‌نجاکانی سه‌ده‌ی رابردوو بوو، کادیرانی ئیخوان له میسره‌وه رویانکرده قه‌ته‌ر، له ۱۹۵۴ عه‌بدولبه‌دیع سه‌قه‌ر گه‌یشنه قه‌ته‌ر و بووه به‌پۆه‌به‌ری گشینی فێرکردن، له سایه‌ی ئه‌ودا ژماره‌یه‌کی زۆری مامۆسنای میسری سه‌ر به ئیخوان روویان کرده قه‌ته‌ر و له‌ناو سیسنمی په‌روه‌رده‌دا رۆلیان بینی، کاریگه‌ریان له‌سه‌ر که‌رنی په‌روه‌رده جیه‌پشش، یه‌کیکی نر له‌و که‌سایه‌نیانه ئیخوانیانه‌ی رۆلى بینی له قه‌ته‌ر عه‌بدولمعز سنار بوو، ناوبراو له سه‌ره‌نای شه‌سه‌نه‌کانی سه‌ده‌ی رابردوو بووه به‌پۆه‌به‌ری زانسه‌

قه‌ته‌ر هاوشپۆه‌ی سه‌عودیه

له‌سه‌ر ئاستی گشتی

په‌په‌وه‌ی له سه‌له‌فی

وه‌هابی ده‌کات، به‌لام

له ناوه‌رۆکدا جیاواز له

وه‌هابی سه‌عودی

ئیسلامیه‌کان له قه‌ته‌ر، به‌شداری دانانی زۆربه‌ی کتیه‌کانی مه‌نه‌جی خویندنی قه‌ته‌ری کرد، هه‌روه‌ها که‌مال ناجی که‌سایه‌نییه‌کی نری ئیخوان بوو له ۱۹۶۴-۱۹۷۹ به‌پۆه‌به‌ری فێرکردن و سه‌رۆکی لیژنه‌ی دانانی کتیب و راویژکاری په‌یوه‌ندییه رۆشنییه‌کانی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌ی قه‌ته‌ر بوو(۳).

یوسف قه‌رزوایش له ۱۹۶۱ گه‌یشنه قه‌ته‌ر و بووه به‌پۆه‌به‌ری په‌یمانگه‌ی ئایینی، دوانر که زانکۆ

کرایه‌وه بووه راگری کۆلیجی شه‌ریعه له زانکۆی قه‌ته‌ر، ناوبراو په‌یوه‌ندییه‌کی ئوندونۆلی له‌گه‌ڵ بنه‌ماله‌ی فه‌رمانپه‌وا له قه‌ته‌ر دروسنکرد و کاریگه‌ری له‌سه‌ریان جیه‌پشش، قه‌رزوای له په‌یمانگا رۆلی به‌رچاوی بینی له بلاوکرده‌وه‌ی فکری ئیخوان و پیگه‌یانندی گه‌نجان، چه‌ندین ده‌رچوی په‌یمانگه له قۆناغه‌کانی دوانر له حکومه‌تی قه‌ته‌ر پۆسنی وه‌زیر، به‌پۆه‌یه‌ری گشینی و بالیۆزیان وه‌رگرت(۴).

عه‌بدولبه‌دیع سه‌قه‌ر یه‌کیک بوو له ئیخوانه چالاکه میسریه‌کان له ۱۹۵۴ چوبوه قه‌ته‌ر و ببوه به‌پۆه‌به‌ری فێرکردن، دوانر چه‌ندین پۆسنی نری وه‌رگرت و بووه که‌سیکی نزیکي حاکمی قه‌ته‌ر، پشینیاری بۆ قه‌رزوای کرده سه‌ردانی ئه‌حمه‌د بن عه‌لی ئالسانی حاکمی قه‌ته‌ر له‌و کانه‌دا بکا، ئه‌م سه‌ردانه ده‌بینه ده‌روازه‌یه‌ک بۆ نزیکبوونه‌وه‌ی قه‌رزوای له بنه‌ماله‌ی فه‌رمانپه‌واى قه‌ته‌ر و جیه‌پششنی کاریگه‌ری له‌سه‌ر ده‌سه‌لانداری ئه‌و و لانه له قۆناغه‌کانی دوانر(۵).

وه‌ک ده‌رده‌که‌ویت هه‌ر له سه‌ره‌نای گه‌یشتنی بیرى ئیخوان به قه‌ته‌ر، کادیرانی ئیخوان رۆل و پیگه‌یه‌کی به‌هێزیان له‌و و لانه هه‌بووه، هۆکارگه‌لیک له پشش به‌هێزی په‌یوه‌ندی ئیخوان و قه‌ته‌ره‌وه بوو له قۆناغه‌کانی سه‌ره‌نادا، له‌وانه بوونی مه‌یلی ئایینی لای بنه‌ماله‌ی فه‌رمانپه‌واى قه‌ته‌ر، سو‌دوه‌رگرتن له ئوانای کادیرانی ئیخوان له په‌ره‌پیدانی که‌رنی په‌روه‌رده و بلاوکرده‌وه‌ی خوینده‌واری، ده‌سه‌لانداری قه‌ته‌ر پشینیابوو بوونی ئه‌و په‌یوه‌ندییه پیگه‌ی بنه‌ماله‌ی فه‌رمانپه‌وا به‌هێز ده‌کات، هه‌روه‌ها سو‌دیان له ئیخوان ده‌بینی بۆ به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی بیرى نه‌نه‌وه‌یی که له‌وکانه‌دا له جیهانی عه‌ره‌بی له‌بره‌ودابوو، هۆکارێکی نر ده‌گه‌رینه‌وه بۆ بچوکی رووبه‌ری جوگرافی قه‌ته‌ر و که‌می ژماره‌ی دانشنوان، به‌لام ده‌سه‌لانداری قه‌ته‌ر خوازیاری رۆلێکی گه‌وره‌تر له ده‌وله‌نه‌که‌یانن بۆیه ویسنویانه سو‌د له ئیخوان وه‌رگرت بۆ به‌هێزکردنی پیگه‌ی خۆیان له ده‌روه‌ه و نفوزیان زیاد بکه‌ن(۶).

له هه‌شناکان شه‌پۆلیکی نری کۆچی ئیخوان بۆ قه‌ته‌ر روویدا، که ئیخوانه سو‌ریه‌کان بوون و له نرسی

پیکهائو، بههوی یوسف قهزراویهوه، نهساری پهپوهندی ئوندونوئی به ئیخوانی میسرهوه ههبوو، دهوئریټ له ههشناکان سهردانی میسری کردوه و به نوینهرایهئی ئیخوانی قهټهر بهیعهئی داوهټه عومه ر نهلمسانی رابه ری گشینی ئیخوان، لهوکانه دا ئیخوانه به رهچهلک میسریهکان ریڅخسنی نایهټ به خویان ههبوو له قهټهر و سهرهنا سامی عهبدو لجهواد ژنبرای قهزراوی بهرپرسی بوو، که هاوکات سکرئیری قهزراوی بوو(۱۰)،

ههندیټک لهو گهجانیهی له ههشناکان چوو بوونه میسر بو خویندن و به بیرى ئیخوان ئاشنا بوون و له نزیکه وه ئیکه لاویان له گهټ سهرکرده کانی ئیخوانی میسر هه بوو، نهزمونه کهیان به چاوی خویان بینبوو، له سهرهناى ههشناکان دواى نهواوکردنى خویندن گهراوه قهټهر، به کیټک لهو که سایه نیا نه جاسم سولټان بوو، ناوبراو بیریکی گورانخوازی هه لگرئبوو، سهرکرده ئیخوانیه نهقلیدیه کانی قهټهر ههر به و شیوه ساده و ساکاره ی ئیخوانی میسر کار و چالاکیان ده نوان و دونیا بینیکی فراوانیان نه بوو، به لام جاسم سولټان خاوهن دونیا بینیه کی فراوان بوو، نه مهش وای کرد که له دواى گهراوه وهی و له ریزه کانی ئیخوان له قهټهر چه ندین پرسیا ری جدی بوروژنیټ له سه ر دیدی ئیخوانی قهټهر و سترانیجی کار و سودی نه و حزیبه و شیوه کاریان بو کومه لگه ی قهټهر، نه و داواى به خودا چونه وهی ده کرد و نه م پرۆسه یهش به دریزایی هه شناکان به رده وام بوو، دوا جا ر ژماره یه ک نوټزه ر نوټزینه وه یه کیان له سه ر دۆخی ئیخوان له قهټهر نه جامدا و گه یشنه نه و نه جامه ی که حه سه ن به نا و ئیخوان دیدیکی رۆشنیان بو بابه نه کانی ده ولئنداری و په یوه سټ پیوه ی نییه، مشنومری ناوخویى به رده وام بوو نا له ۱۹۹۹ نه نجومه نی شورا بریاری هه لوه شانده وه ی حیزبی ده رکرد، داواشی کرد نه دمان ئیکه لی ده زگا کانی کومه لی مه ده نی بین و ره وئیکی بوژانده وه ی ئیسلامی دروسنیکه ن له جیانی کاری ریڅخسنن و حیزبی. به ونه ی عه بدولعه زیز ئالمه حمود هه ندی له سه رکرده کانی ئیخوان نرسی

راوه دوونانی حافز نه سه د و دواى روواوه کانی شاری هه ما روویان کرده قهټهر و لپی نیشه جیوون(۷)، شه پۆلی سییه می هانی ئیخوان بو قهټهر له نه وه ده کانی سه ده ی رابردوو بوو، کانیټک په یوه ندی ئیخوان و سه ودیه ئیکچوو ژماره یه ک کادیری ئیخوان له سه ودیه وه روویان کرده قهټهر، کونا شه پۆلی هانی ئیخوانیش دواى له سه رکار لابر دنی محمه د مورسی سه رۆکی میسر بوو له ۲۰۱۳(۸)،

به گشینی سالانی ۱۹۶۰-۱۹۸۰ قوناغی بلا بوونه وه ی فیکری ئیخوان بوو له قهټهر، له و ماوه دا زور جه خټ له سه ر ریڅخسنن و کاری ریڅخراوه یی نه ده کرایه وه به

ئیخوان بووه ته ئامرازیک بو به ره نگار بوونه وه ی کاریگه ره کانی سه ر قهټهر، هاوکات نه و ولاتهش بووته په ناگه و پالپشتی دارایی، راگه یانندن و لوجستی ئیخوان

پله ی یه که م جه خټ له سه ر په روه رده ده کرایه وه که ره نگدانه وه ی واقعی خیله کی نه وکانه بوو(۹).

دروستکردنی حیزب و هه لوه شانده وه ی

له ناوه پراسنی هه فناکانه وه ئیخوانه کانی قهټهر دواى زنجیره یه ک کۆبوونه وه بریاری دروسکرنی ریڅخسننیکى نایهټ به خویان دا، له مه دا ده سه لانداری قهټهریش ئاگادار بوون و به فه رمی حیزب به سه رۆکایه ئی عه بدولا نه ساری دامه زرا، حیزب له چوار لق

راوه دونانیاں ھے بوہ ھاوشیوہی و لائانی نری ناوچہ کہہ بویہ بریاریندا حیزب ھے لوه شیننہ و ھ (۱۱)، ٺه و نوٲیٲینہ و ھی ئیخوانی قه نهر کردیان له دوو بهش پیکھانبوو، بهشی یه که می به ناونیشانی (حول اساسیات المشروع الإسلامي لنهضة الأمة.. قراءة في فکر الإمام الشهيد حسن البنا) به ناوی (عه بدولحه مید غه زالی) بلاو کرایه و ھ، جیی ئیرامانه غه زالی ٺه ندانی ٺه نجومه نی شورای ئیخوان بوو له میسر، بویہ بلاو بونه و ھی نوٲیٲینہ و ھ که به ناوی ناوبراو مشنومپی زوری لیکه و ٺوه ٺه و ھ که بوچی به ناوی سه رکرده یه کی ئیخوانی میسر بلاو کراوه ٺه و ھ له کائیکدا نوٲیٲینہ و ھ که له لایه ن ئیخوانه کانی قه نهر و ھ ٺه نجامدرا و ھ؟ به شی دوو می نوٲیٲینہ و ھ که ش بلاو نهر کراوه ٺه و ھ (۱۲).

بوچوونی ٺه و ھ ش ھه یه که ده سه لانداری قه نهر رولی بهرچاویان بینوه له بریاری ھه لوه شانده و ھی ئیخوان له و لائنه، ٺه مه ش له چوارچیوہی گریبه سنئیکی ئیخوان و ده سه لانداری قه نهر، سه رکرده کانی ئیخوان رازیوون حیزبه که یان له و لائنه ھه لوه شیننہ و ھ، له بهرامبه ردا قه نهر ھاوکاری و پالپشنی ئیخوان ده کات له دهره و ھی و لائنه که ی خوی نا ده سه لائت بگرنه ده ست و پیگه یان به ھیز پیٲ (۱۳). ده سه لانداری قه نهر لیزاننه مامه له یان له گه ل ئیخوان کردوه، و لائنه که یان کردوه ٺه په ناگه یه کی ئارام بو سه رکرده ھه لائوه کانی ئیخوان و جوړیک له لیکنیگه یشن و ھه ماهه نگیشی له گه ل دروسنکردون که ده سنوره نده نه کاروباری ناوخی قه نهر (۱۴).

دوای ھه لوه شانده و ھی، ئیخوان له قه نهر به سه ر دوو ئاراسنه دا دابه شبوون، ئاراسنه ی یه که میان کاری له سه ر به رده و امیدان به ٺه لقه کانی قورئان و وانه ی ناییه ت و فیروونی زانسنی شهرعی ده کرد و ژماره یه کی سنوردار گه نجی له خوگرنبوو. ئاراسنه ی دوو هم ٺه و سه رکردانه ی حیزبیان ھه لوه شانده و ھ جوړیک له په یوه ندی کو مه لایه نی له نیوانیان ھه بوو و نا ئیسناس به رده و امیدان ھه یه له یه کتربینین (۱۵).

ئیخوان، گری په یوه نیبه ھه ری میبه کان

به درٲیٲایی سه ده ی بیسٲ، په یوه ندیه کانی قه نهر

له گه ل دراوسٲیکانی چه ندین جار ئالوژی به خووه بینوه و چه ندین کیشه ی ھه لپه سٲراو له نیوانیان به ناییه ت کیشه ی سنووور بوونه ٺه ئاسنه نگی دروسنکردنی په یوه ندیه کی ٺوندوئول له نیوانیان، له سه ده ی نوٲش ٺه م ناکوکیه درٲزه ی ھه بووه ھه رچند نه گه یشنوه ٺه راده ی پیکدادانی چه کداری و ھه ر له چوارچیوہ سیاسییه که دا ماوه ٺه و ھ (۱۶).

دوای به ھاری عهره بی ناکوکیه کانی قه نهر و ئیمارات قوناغٲیکی نوٲ و ئالوژنری به خووه بینو. له گه ل ھه لایسانی شوړشه کانی به ھاری عهره بی، قه نهر ده یو پیسٲ رولیکی زیانر بینٲ له ناوچه که دا، پیو ابوو له ریگه ی ئیخوان موسلیمین که ریخراو نرین ھیزی سیاسی بوو له و لائانه ی شوړشه کانی به ھاری عهره بی ئیداروو دابوو ده نواتٲ پیگه ی خوی له حکومه ٺه کانی دا ھانوی ٺه و لائانه به ھیزبکات، بویه ھاوکار و پالپشنی زیانری ئیخوانی کرد (۱۷).

قه نهر پشنیوانی جولانه و ھ و خوی شانده ی ده کرد، پالپشنی روو خاندنی مباره ک و ھاننه سه رکاری ئیخوان موسلیمینی کرد، به لام ئیمارات و سعودیه پالپشنی جولانه و ھه کی عه بدولفه ناح سیسی بوون له ۲۰۱۳ که ئوانی موحه مه د موری له سه رو کایه نی میسر دوربخانه و ھ، دوای روو خانی موعه مه ر قه زافی و ھه لایسانی جهنگی ناوخی له لیبا له ۲۰۱۱، ئیمارات پالپشنی له حکومه نی ٺه بره ق ده کرد، به لام قه نهر پالپشنی حکومه نی ئاراسنه ئیسلامی له ٺه رابلوس ده کرد، به گشنی ئیمارات پیوایه قه نهر ئیخوان موسلیمین به کار دٲٲٲ و ھه کو ئامراٲیک بو دروسنکردنی کاریگه ری له سه ر دوخی ئیمارات و له مه شدا لایه نی دارایی رولی سه ره کی ده گٲٲ. له ۲۰۱۴ ئیمارات بریاری ھه وٲ سال به ندرکردنی به سه ر ھاوولائیه کی قه نهر دا به ناوی (محه مه د ٺه لجیده) سه پاند به ٺومه نی په یوه ندی نامه شروع به ئیخوان موسلیمین و پلانگٲری دژی حکومه نی ئیمارات، قه نهر و لائی ئیماراتی به ئازاردانی ھاوولائیانی ٺومه ٺار کرد، ھاوکات یوسف قه رزوی که سایه نی دیاری ئیخوان له مباره و ھه رخنه ی ٺوندی له حکومه نی ئیمارات گرت، به شی که له

که نالہ کانی په یوه ندی

رهنگه زیاده پړویي نه بیټ ټه گهر په یوه ندی قه نهر و ئیخوان بچوئینین به هاوشیوهی په یوه ندی سعودیه به وهابیه وه، که چوڼ بوونه نه ټه اوکهر و پشنیوانی په کنر، ئیخوان بوونه ټامرازیک بو به رهنکار بوونه وهی کاریگه ریه کانی سهر قه نهر، هاوکاټ ټه و ولانهش بوونه په ناگه و پالپشنی دارایی، راگه یانندن و لوجسینی ئیخوان (۲۳).

په یوه ندی ئیخوان و قه نهر له ریگه ی چهن دین که نالی فه پرمی و نافه پرمیه وهیه، په کییک له وانه که نالی جهزیره یه، ټه و که ناله له دواي دامه زران دنیه وه له ۱۹۹۶ بوونه دوانگه یه کی به هیزی ئیخوان، سهره پرای ټه وهی ژماره یه کی به رچاوی کادیری ئیخوان له و

یوسف قهرزاوی په یوه ندیه کی توندوتوولی له گه ل بنه مالهی فهرمان په وا له قه تهر دروستکرد و کاریگه ری له سهریان جهیشت

که ناله کارده کهن، به شیوهی راسنه وخو له ریگه ی ههن دیک به رنامه ی هاوشیوهی (شهریعت و ژیان) یوسف قهرزاوی بوچوونه کانی خو ی له و به رنامه په خش ده کرد، هاوکاټ له ریگه ی چهن دین به رنامه ی ناییه ت و به لگه نامه یی و راپورنه هه وال و ... ټاد، به ناراسنه وخو بره و به بیري ئیخوان ده دان و پالپشنیان ده کاټ (۲۴). به پیی نوئیزینه وه په کیش حکومه تی قه نهر

ناکوکی نیوان سعودیه و قه نهر په یوه ندی به ئیخوانه وه هه یه، دواي به هاری عهره بی قه نهر پشنیوانی له ئیخوانی میسر کرد، به لام سعودیه دژی بوو (۱۸)، له سه رو به ندی ده سه لانی ئیخوان له میسر، په یوه ندی پیاوانی کاری ئیخوانی میسر و ده سه لانداری قه نهر به ره و پیشچوونی به خووه بینی، ده ونریټ خهیره ت شائر بهر له هه لټزاردنی سه رو کایه تی میسر له ۲۰۱۲ دواي له قه نهر کرده که به ټه مه ریکیه کان بلین ټه گهر ئیخوان بینه سهر حوکم پاریزگاری له ریکه وننی کامپ دیقد ده کهن، ده سه لانداری قه نهر په یامه که یان گه یاندونه ټه مه ریکیه کان، هاوکاټ شائر داواشی له قه نهر کردووه پالپشنی دارایی میسر بکه ن (۱۹).

قه نهر دژی کوده نای سیسی بوو، سعودیه ش پیچه وانه ی ټه م سیاسه نه ی پهیره وکرد، ټه مه ش په یوه ندی نیوانیانی به ره و ټالوژی برد، ټا له ټه یلولی ۲۰۱۴ قه نهر حه وټ سه ر کرده ی ئیخوانی ټا گادار کرده وه که له و ولانه بچنه دهره وه، ټه مه ش ټا راده یه ک گرژی سعودیه و قه نهری خاو کرده وه (۲۰). وپرای فشاری ولانانی سعودیه و ئیمارات له سهر قه نهر بو پچراندنی په یوه ندی به ئیخوانه وه، به لام هیشنا ده سه لانداری قه نهر پاریزگاریان له په یوه ندیان له گه ل ئیخوان کردووه، په کییک له و هیزانه بزووننه وهی حه ماسی فه له سنینه که به لټیکی ئیخوان ټه ژمار ده کریټ و قه نهر په یوه ندیه کی به هیزی له گه لی هه یه (۲۱).

کانیک سعودیه، ئیمارات و به حره یین له ۲۰۱۷ گه مارو یان خسنه سهر قه نهر لیسنیکی داواکاریان هه بوو، به شتیکی به رچاوی ټه و داوا یانه په یوه سټ بوون به ئیخوان، په کییک له داواکان ټه وه بوو که قه نهر په یوه ندی له گه ل ئیخوان بیچریټ، ههروه ک داواشیان ده کرد که نالی جهزیره دابخاټ چونکه به لای ټه وانه به زمانی نه یار و ئیخوان دژی ټه و ولانانه به رنامه کانی په خش ده کاټ، ههروه ها داوا یان کرد ده سنبه رداری پاره دارکردنی ټه و که سایه تی و رکخراوانه بیټ که نه یاری ټه وانن و ټه و داواکراوانه ش راده سنیکانه وه که ټومه ټبارن، هه لټه ټه مه ش چهن دین که سایه تی ئیخوانی له خو ده گرټ له وانه ش یوسف قهرزاوی (۲۲).

له ریځه ی (دامه زراوه ی قه نهری خیرخواری) و چند ریځخراویکی نرهوه، هاوکاری ماددی پيشکشی چندین کهسایه نپی و ریځخراوی سهر به ئیخوان کردوه له ئوروپا(۲۵). دوو دامه زراوه که لینکیکی به هیزی په یوهندی تیوان ئیخوان و قه نهرن ئه کادیمیای گورن و ریځخراوی په کینی جیهانی زانایانی موسلمانان که لیره دا به کورنی ئامازه یان پیده دهین.

ئه کادیمیای گورن

په کیکه لهو دامه زراوانه ی به نزیکی له ئیخوان ئومه نبار ده کریٹ، ده زگاکه وا خو ی ده ناسیٹ که ده زگایه کی زانسنی نو ئیژینه وه ی عه ره بییه گرنگی ده داٹ به گه شه پیدانی عه قل به ئامرازی کاری کومه لایه نی و سیاسی به ئامانجی گورنکاری ژیا ری، له ۲۰۰۶ له لهنده ن دامه زراوه، له ۶ ئه یولی ۲۰۰۹ لقی له ده وحه کردونه وه، له ۲۰۱۲ لقه که داخراوه له ۲۰۱۰ لقی له فیه نا کردونه وه، ئه کادیمیای که له لایه ن هیشام موری و ژماره یه ک کادیری ئیخوانه وه دامه زریراوه (۲۶).

ئه کایمیا له لایه ن نه یارایه وه به چه کیکه ده سنی ئیخوان بو پینگه یانندی گه نجان و وه سنانه وه له پرووی حکومه نه کان و دروسنکردنی پشیوی سیاسی ئه ژمار ده کریٹ، که ولانی قه نهر پاره ی بو ده سنه بهر ده کاٹ، ئه کادیمیای له ریځه ی نو ئیژینه وه و کردنه وه ی خولی پینگه یانندی گه نجان چالاکی ده نو ئیٹ، ههروه ک ئومه نبار ده کریٹ به پلانگپری بو خو پيشاندان و هه ندیک چالاکی له میسر دژی ده سه لانی ئه و ولانه (۲۷).

په کیتی جیهانی زانایانی موسلمان

ریځخراویکی نایه ن به زانایانه له سه رانه ری جیهان ئه ندای هیه، باره گای سه ره کی له قه نهره، له هه ریبه که له ئیرلندا، نورکیا، تونس و فه له سنین نووسینگه ی هیه. ریځخراوه که وا خو ی ده ناسیٹ که کار له سه ر بلاوکرنه وه ی بیری میانه وه ی و که لئوری پیکه وه ژیان و خه سه لئه مرؤییه هاوبه شه ژیا ریبه کان

ده کاٹ(۲۸)،

سه ره نا یوسف قه زراوی سه روکی ریځخراوه که بوو، له ئیسنادا ئه حمده ره یسونی سه روک و عه لی قه ره داغی ئه مینداری گشنییه، ریځخراوه که سالی ۲۰۰۴ له لهنده ن دامه زراوه، وه ک به شیک له رووکاری ئیخوان ئه ژمار ده کریٹ که به پالپشنی قه نهر کاروباره کانی هه لده سو پینٹ، له لایه ن ولانی ئیماران هه خراوه نه لیسنی ئیرو و ئومه نبار به په یوهندی به ئیخوانه وه (۲۹).

داهاتووی په یوهندیبه کان

دوسیه ی ئیخوان په کیک بوو له هوکاره سه رکیبه کانی گه ماروی ولانی که نداو (سعودیه، ئیماران و به حره ین) بو سه ر قه نهر و پچراندنی په یوهندیبه کانیا ن له گه ل ئه و ولانه له ۲۰۱۷، له ئیسنادا دوا ی ئه وه ی جاریکی نر ئه و ولانان له گه ل قه نهر لاپه ره یه کی نوی په یوهندیان هه لدا یه وه، چند ئه گه ری ک هه یه بو داهاتوی په یوهندیبه کانی قه نهر و ئیخوان، ئه گه ری هه یه قه نهر په یوهندیبه کانی له گه ل ئیخوان له چوارچیه ی سیاسه نی ده ره وه یدا دارپژینه وه، به جو ری ک به رده و امیٹ له پالپشنی ئیخوان و هاوکاٹ سوورپیٹ له سه ر ئه نجامه دانی هیچ کاریک که میسر، سعودیه و ئیماران نوره بکاٹ، ئه م چاره سه ره بو سعودیه گونجاوه چونکه گرفنیکه ئه ونوی له گه ل ئیخوان نیه، به لام بو ئیماران و میسر زه حمه نه که گرفنی گه وره یان له گه ل ئیخوان هیه و هه ر پالپشنیه کی قه نهر بو ئیخوان به مه نرسی ده زانن. ئه گه ر دو وه م به ده مه وه چوونی داخواری ئه و ولانان و ریگریکردن له چالاکی ئیخوان دژی ئه و ولانان و هیشنه وه ی په یوهندی ئیخوان و قه نهر له چوارچیه یه کی مرؤیدا و ریگه دان به نیشنه جیوونی ژماره یه ک له ئه ندایانی ئیخوان له قه نهر و راده سننه کردوه یان به ولانه کانیا ن به نایه ن میسر (۳۰).

ده رته نجام

قه نهر په یوهندیبه کی دیرینی له گه ل ئیخوان موسلیمین

كهونوه نه نيوانيان، له ئيسناشدا كه جاريكي نر
باسوخواسي بههيزكردنهوهي پهيوهندي قه نهر له گهل
نهو ولانانه له نارادايه، نه گهري ههيه قه نهر پهيوهندي
له گهل ئيخوان ريكبخانهوه به جورتيك خزمهت به
به رزه وهنديه كاني بكان، به لام پيناچيپت به نهواوي
دهسنبه رداري نهو ريخراوه بيپت.

ههيه، ميژووه كهه ده گه پينهوه بو نزيكهه بهر له
هه فنا سال، لهو ماوه شدا هه لكشان و داكشاني
به خووه بينيوه، ويپراي فشاري هه ريمي له سهري،
به لام له هيج ويسنگه يهك قه نهر به نهواوي
دهسنبه رداري ئيخوان نه بووه و له وپيناوه شدا له گهل
ولاناني سعودييه، ئيمارات و به حرهين ناكوكي گه وره

سهراچاوه و پهراويز:

- ١- عبدالله عبد الامير: الصراع السعودي - القطري، الاسباب والنائج المحتملة، مركز البيان للدراسات والنخيط، ئيننهريٲٲ (t.ly/xzHP).
 - ٢- سهراچاوهى پيشوو.
 - ٣- سهراچاوهى پيشوو.
 - ٤- يوسف القرضاوي: ابن القرية والكتاب، ملامح سيرة ومسيرة، ج٢، نسخة الكرونية، ص٣٩٥.
 - ٥- سهراچاوهى پيشوو، ص٣٩٨.
 - ٦- احمد عاطف: محفزات الدعم القطري لجماعة الإخوان، المسنقبل للابحاث والدراسات المنقدمة، ئيننهريٲٲ (t.ly/AprM).
 - ٧- هاني سليمان: العلاقة بين الإخوان وقطر، المركز العربي للبحوث والدراسات، ئيننهريٲٲ (Appv.t.ly).
 - ٨- حسام الحداد: قطر والإخوان، تاريخ من الإرهاب والعبث في المنطقة، ج١، ئيننهريٲٲ (t.ly/IWcB).
 - ٩- د. عبد الله النفيسي: الحالة الإسلامية في قطر، ئيننهريٲٲ (t.ly/F9VC).
 - ١٠- حسام الحداد: قطر والإخوان، تاريخ من الإرهاب والعبث في المنطقة، ج٤، ئيننهريٲٲ (VZzF.t.ly).
 - ١١- الإخوان المسلمون في قطر، ئيننهريٲٲ (t.ly/sIRp).
 - ١٢- الإخوان المسلمون في قطر و البحرين، مركز الخليج للسياسات النمية، ئيننهريٲٲ (t.ly/akRg).
 - ١٣- عبدالحق الصنايبي: قطر ولاخوان، كيف حل التنظيم نفسه في دولة ندمه ونرعاه؟، ئيننهريٲٲ (t.ly/M92q).
 - ١٤- كريستيان كونس اولريشن: قطر والربيع العربي، الدوافع والسياسة والمضاعفات الاقليمية مركز مالكوم كير-كارنيغي للشرق الاوسط، ئيننهريٲٲ (t.ly/C9HT).
 - ١٥- حسام الحداد: قطر والإخوان، تاريخ من الإرهاب
- والعبث في المنطقة، ج١، ئيننهريٲٲ (t.ly/IWcB).
 - ١٦- عبدالله عبد الامير: هه مان سهراچاوه.
 - ١٧- لينا الخطيب: سياسة قطر الخارجية وموازين القوى في الخليج، مركز مالكوم كير-كارنيغي للشرق الاوسط، ئيننهريٲٲ (t.ly/zdUu).
 - ١٨- عبدالله عبد الامير: هه مان سهراچاوه.
 - ١٩- حسام الحداد: قطر والإخوان، تاريخ من الإرهاب والعبث في المنطقة، ج١، ئيننهريٲٲ (t.ly/IWcB).
 - ٢٠- عبدالله عبد الامير: هه مان سهراچاوه.
 - ٢١- اريك نراجر: الاخوان المسلون هم اساس ازمة القطر، معهد واشنطن، ئيننهريٲٲ (oLV.t.ly).
 - ٢٢- سهراچاوهى پيشوو.
 - ٢٣- عبدالله عبد الامير: هه مان سهراچاوه.
 - ٢٤- سهراچاوهى پيشوو.
 - ٢٥- حسام الحداد: المركز الدولي لدراسة النطرف يوضح ثورط قطر فى تمويل الإخوان والجماعات الارهابية باوروبا، ئيننهريٲٲ (t.ly/vrnf).
 - ٢٦- اكاديمية التغيير، الرؤية والأهداف، ئيننهريٲٲ (Vu92.t.ly).
 - ٢٧- حسام الحداد: قطر والإخوان، تاريخ من الإرهاب والعبث في المنطقة، اكاديمية التغيير، ج٢، ئيننهريٲٲ (t.ly/SQRD).
 - ٢٨- الانحد العالمى لعلماء المسلمين , ئيننهريٲٲ (t.ly/vyfy).
 - ٢٩- الانحد العالمى لعلماء المسلمين، ويكيبيديا، ئيننهريٲٲ (t.ly/dcNj).
 - ٣٠- عمران سلمان : هل سنغير قطر علاقتها مع الإخوان المسلمين بعد المصالحة الخليجية؟، معهد واشنطن لسياسة الشرق الأدنى، ئيننهريٲٲ (t.ly/TrLW).

Kurdistan conflict and Crisis Research Center

دەربارە

ناوەندی کوردستان بۆ توێژینه‌وه له مەلانی و قەیرانەکان ناوەندیکی قازانج نەویستی سەر بە خۆیە، کارەسات بۆ ئەنجامدان و پشتگیریکردن و هاندانی توێژینه‌وه و پیشکەشکردنی بە رای گشتی، هەروەها وەرگێڕانی کتێب و نوێترین توێژینه‌وه جیهانییەکان بۆ سەر زمانی کوردی و دەولەمەندکردنی لیتێرچەیی کوردی لەبوارەکانی سیاسەت و دیراساتی ئابنە، بە مەبەستی دۆزینە‌وهی چارەسەر بۆ گرتە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئەمنییەکان، ئاگادارکردنە‌وهی دەستەبژێری سیاسی کورد لە هەرەشانهی که رووبەرۆوی کوردستان و ناوچه که دەبنه‌وه.

Political
Studies **ps**

Terrorism
& Security
Studies **TSS**

Islamic
Studies **IS**